

אורות ישראל
מכללה אקדמית לחינוך
מייסודן של מכללות
מורשת יעקב ואורות ישראל

מאורות

עיונים בסידור התפילה ובפרשת השבוע

גיליון מ"ו
תשע"א

תרגום איזוהו מקומן – פרים הנשרפים

לאמור: גם כאן מביאה התורה לידי ביטוי את התפיסה הציבורית של עם ישראל ואת העובדה כי אין מדובר באוסף של פרטים בלבד, אלא ברשות ציבורית אחת של כלל האומה ונשמתה. יש צורך בכפרה מיוחדת בשני מצבים: או כאשר מדובר בכפרה על הציבור כולו (כמו ביום הכיפורים ובפר העלם דבר של ציבור), או כאשר היחידים נוגעים בענייני כלל האומה (בין כשמדובר בכוהן הגדול בין כשמדובר ביחיד מישראל שחוטא בעבודה זרה). אומה אחת אנחנו ולב אחד פועם בכלוננו, והאחריות לטהרתנו ושלמותנו היא גם אחריות ציבורית וגם אחריות מיוחדת של הכוהן הגדול או של כל אחד מאתנו כאשר מדובר בתחומי העבודה הזרה. בשל כך, דמם של קרבנות אלה נזרק על גבי המזבח הפנימי הקשור ללב האומה, ובשרם אינו נאכל לכוהנים אלא נשרף בבית הדשן.

באופן מיוחד צריך לתת את הדעת על "פר העלם דבר של ציבור". דינו מלמדים על מרכיב נוסף בהגדרת האומה. ה"אומה" לצורך דין זה מוגדרת על ידי היהודים הגרים בארץ ישראל בלבד. אם מיליוני יהודים ציינו לבית הדין שהורה בטעות, אולם הם גרים בחוץ לארץ, ואילו היהודים הגרים בארץ לא ציינו לבית הדין ולא חטאו בשגגה, לא מביאים פר העלם דבר של ציבור, אלא כל אחד מחוץ לארץ צריך להביא את קרבנו הוא. וכן להפך: אם רק היהודים בארץ ישראל חטאו בשגגה ואילו החיים בחוץ לארץ לא חטאו כלל, מביאים פר העלם דבר של ציבור. דין זה ודינים אחרים מלמדים אותנו את העיקרון הגדול: **יהודים** יש גם בחוץ לארץ. ברם, עם ישראל בהגדרתו ההלכתית כאומה ולא כאוסף של יחידים מוגדר רק בארץ ישראל. עיקרון זה נלמד מהלכות רבות, אולם בא לידי ביטוי באופן מיוחד בפר הנשרף המופיע במשנתנו – פר העלם דבר של ציבור.

הרב יובל שרלו
ראש ישיבת אורות שאול, פתח תקווה
ומרצה במכון ההוראה

פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שחיתתו בצפון, וקיבול דמן בכלי שרת בצפון. ודמן טעון הזיה על הפרוכת, ועל מזבח הזהב; ומתנה אחת מהן, מעכבת. שיירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון; אם לא נתן, לא יכב. אלו ואלו נשרפין בבית הדשן.

פשוטה של משנה עוסקת במעמד מיוחד שניתן לקרבנות מיוחדים – החטאות החמורות ביותר. משנה זו מהווה המשך של המשנה הפותחת את הפרק החמישי, ועוסקת באותן חטאות שבשרן אינו נאכל כמו חטאות רגילות, אלא נשרף. במשנה הקודמת למדנו על פר ועל שעיר של יום הכיפורים, ובמשנה שלנו אנו למדים על פר העלם דבר של ציבור, על פר כוהן המשיח (הם "פרים הנשרפים") ועל שעירי חטאת של עבודה זרה (הם "שעירים הנשרפים").

מבחינה הלכתית נתייחדו קרבנות אלה בשני עניינים מרכזיים: ראשון שבהם הוא העובדה שדמם אינו מוקרב על המזבח החיצון (מזבח העולה) כמו שאר הקרבנות, אלא נכנס פנימה: ביום הכיפורים לקודש הקודשים והקרבנות של משנתנו – אל הקודש. הדם נזרק אפוא על מזבח הזהב, שבדרך כלל אינו מיועד לקרבנות אלא לקטורת. העובדה שהקרבן מוקרב במזבח הפנימי מלמדת על פגם עמוק שהוא בא לתקן, ועל כפרה דרמטית שלא מספיק לה להיות מוקרבת על המזבח החיצון שהוא בחצר העזרה. שני שבהם בא לידי ביטוי בשמם של קרבנות אלה – "פרים הנשרפים" – בשרם אינו נאכל על ידי הכוהנים כמו שאר החטאות (שזה כשלעצמו דין מעניין – קרבן שבא לכפר על חטא נאכל על ידי הכוהנים!), כי אם נשרף בבית הדשן כפי שכתוב בסוף משנתנו.

מדוע אפוא דינים אלו מיוחדים בחטאות הספציפיות הללו? התשובה לשאלה זו פשוטה: מדובר בהבאת קרבן חטאת על הציבור. קרבנות יום הכיפורים הם קרבנות ציבור, ואף שהכוהן מביא את הפר מביתו הוא מביא אותו כמי שמכשיר את עצמו להיות שליח ציבור לכפרה על כל כלל ישראל. פר העלם דבר מובא כאשר בית הדין הגדול הורה הוראה בטעות, ועם ישראל כולו עבר עברה בציינו לבית הדין. לפיכך, לא כל אחד מביא קרבן חטאת כיחיד, אלא מביא פר על הציבור כולו. הדבר נכון גם לגבי פר כוהן המשיח: בשעה שהכוהן הגדול חוטא – חטאו אינו נתפש כעניין פרטי שלו בלבד, אלא של עם ישראל כולו, ואילו שעירי עבודה זרה, על אף העובדה שהם קרבנות יחיד, הוקשו בלימוד מיוחד לקרבנות הציבור, כדי ללמד אותנו שכאשר יחיד בעם ישראל חוטא בעבודה זרה, הדבר פוגע בשורש הציבורי של האומה.

תחינת משה

בתשובת ה' למשה. הקב"ה אומר למשה "רב לך", כלומר "די לך במה שנתתי לך". אמירה זו עמומה, שכן הקב"ה לא פירט מה נתן לו. היו פרשנים שפירושו כי הכוונה לכניסה לארצות סיחון ועוג, וכוננת אמירת הקב"ה למשה היא: "די לך שנכנסת לקצה הארץ המבוטחת ואין אתה ראוי ליותר" (ראו חזקוני). אך נראה כי מסתימת לשון התורה מובן כי האמירה הנ"ל מתייחסת לכל מה שמשה קיבל. אמירה זו משתקפת היטב בלשון המדרש (דברים רבה פרשת ואתחנן):

"רב לך": רבו הוא לך, ביזה כולה בזו לך, ואם אתה נוטל הכל, לית את שבק (אין אתה מותר – ד.ב.) ליהושע תלמידך כלום. גאלת את ישראל ממצרים, הנהגתם בים והורדת להם המן ואת התורה, הנהגתם במדבר מ' שנה, ואת מבקש ליכנס לארץ לחלקה להם! אין אתה מניח ליהושע כלום.

משה עשה רבות בחייו, אמנם גרם חטא, וכעת הגיעה תורו של יהושע להנהיג את העם. בעת הזו אין נכון לבקש את הכניסה לארץ כי בקשת הכניסה היא פגיעה במה שזכה לכך יהושע. "אין אדם נוגע במוכן לחברו" (מדרש שיר השירים, פרשה ג). אחר שיהושע זכה בהכנסת ישראל לארץ, שוב לא ראוי שמשה ייקח את מקומו של יהושע. בכל זאת לא נענה משה בשלילה גמורה. אמנם בקשתו להיכנס לארץ לא נתקבלה, אך בקשתו לראות את הארץ אושרה: "עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך" (פסוק כז). היענות זו של ה' למשה מלמדת עד כמה גדול כוחה של התפילה. אף על פי שבקשתו של משה להיכנס לארץ נענתה בשלילה, לא חזרה התפילה ריקם, ומשה זכה לראות את הארץ מפסגתו של הר העברים.

דוד בן מיכאל
תלמיד במכון ההוראה של
ישיבת אורות שאול, פתח תקווה

בתחילת הפרשה מתוארת בקשתו של משה מאת ה' להיכנס לארץ. הרקע לפרשה זו מובן היטב אם נעניין בפרשת "מי מריבה" (במדבר כ), שם נגזרה גזרה על משה ועל אהרון כי לא יביאו את העם אל הארץ הנבחרת. אמנם משה לא מוותר ומתוך חיבתו לארץ הוא מתחנן לפני ה' שייתן לו להיכנס אליה.

לפי הפירוש הראשון של רש"י למילה "ואתחנן" המאפיינת את בקשתו של משה, מילה זו מורה על מתנת חנין. משה מבקש כי הקב"ה ימנע את השימוש במידת הדין כלפיו ויפעיל את מידת הרחמים אשר תעניק לו את הכניסה לארץ.

בהמשך תפילתו משה ממשיך בקו זה הנועד לעורר את מידת הרחמים. משה מזכיר את גבורות ה' כמניע לקבלת תפילתו. הוא אומר "אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה" (פסוק כד). לפי פירוש רש"י מילת "גדלך" מתפרשת כ"מידת טובך", ו"ידך החזקה" היא ימין ה' הפשוטה לכל באי עולם, הכובשת את מידת הדין ומפעילה את מידת הרחמים. אפשר לומר עוד כי הקו המנחה את משה הוא שאף שנגזרה גזרה אין לאדם להתייאש מן הרחמים. קו זה הוא שהוביל את חזקיה המלך בשעתו להתפלל על חייו אף על פי שישעיהו הנביא בשר את מותו.¹

אולם למרות תחינתו של משה וניסיונו לעורר רחמי שמים, הוא נענה בשלילה. הקב"ה משיב למשה: "רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה" (פסוק כו). יש להבין למה הקב"ה התנגד לבקשתו של משה. מדוע כאן מידת הרחמים לא פעלה בניגוד לשאר מקומות שבהם משה ביקש ונענה (כמו בעת העגל והמרגלים)? כדי להבין זאת נעניין

הנני שלחני

יד הנדיב – קרן רוטשילד

יד הנדיב פועלת בישראל מטעם נאמנויות של משפחת רוטשילד. שורשיה של הקרן נטועים במורשתו של הברון אדמונד דה-רוטשילד להתחדשות החיים היהודים בארץ ישראל החל ממחצית המאה ה-19. הקרן פועלת במתכונתה הנוכחית מאז שנת 1958 ומתרכזת במספר מוגבל של מיזמים בני-קיימא, תוך שימת דגש על תכנון, איכות מקצועית ובקרה על ביצועים ותוצאות. כמו כן מתחייבת הקרן לשמור על פרופיל ציבורי צנוע. כיום מתמקדת הקרן במתן מענקים בתחומי החינוך, הסביבה, המצוינות האקדמית, החברה האזרחית והקהילה הערבית. מפעליה של הקרן הן רבים ממה שמאפשרת כאן היריעה. להלן אפוא כמה מהמפעלים הקשורים לעשייה חינוכית:

המכון הישראלי לפרסומים תלמודיים שהקים הרב עדין אבן-ישראל (שטיינזלץ) בשנת 1965 ממקד את מאמציו בהנגשת כתבי הקודש היהודיים לתלמידים מכל הגילים ומכל סוגי הרקע ביהדות. פרויקט הדגל שלו הוא מהדורה בת 46 כרכים של התלמוד הבבלי בעריכת הרב אבן-ישראל, בתרגום מארמית ובליווי פרשנות. יד הנדיב תמכה בהכנת המהדורה, בהוצאתה לאור במשך חמש השנים הראשונות, ובהנגשתה לציבור באמצעות האינטרנט.

הטלוויזיה החינוכית (המרכז לטלוויזיה לימודית): ערוץ הטלוויזיה הראשון שהחל לפעול בישראל בשנת 1966. מפעל פורץ-דרך לשימוש בטלוויזיה ככלי חינוכי להעשרת תכניות הלימודים של בתי הספר בישראל. יד הנדיב יזמה את הפרויקט והפעילה את הטלוויזיה במשך שנים מספר. בשנת 1969 העבירה יד הנדיב את הפרויקט לאחריותה של ממשלת ישראל.

המרכז לטכנולוגיה חינוכית (מט"ח): מתמקד בפיתוח שיטות חדשניות ואפקטיביות להוראה וללמידה תוך שימוש בטכנולוגיות מודרניות ובמערכות מתוחכמות למעקב ולהערכה. הוקם ביזמת יד הנדיב בשנת 1971.

האוניברסיטה הפתוחה: בשנת 1971 יזמה יד הנדיב הקמת אוניברסיטה פתוחה בישראל לפי דגמים המוכרים מהעולם. האוניברסיטה הפתוחה פתחה את שעריה בשנת 1976. שיטת ההוראה הייחודית של האוניברסיטה הפתוחה מאפשרת לסטודנטים ללמוד במועד ובמקום הנוחים להם, ומאפשרת לכל אחד ללמוד בקצב המתאים לו ובתנאים המשתלבים במסלול חייו.

מנו"ף: כפר נוער לבני נוער בסיכון הממוקם מצפון לעכו. הכפר הוקם בשנת 1975 ביזמת יד הנדיב ובשיתוף משרדי החינוך והרווחה, על פי המלצתו של פרופסור חיים אדלר, המשמש כיושב ראש הכפר. מאז ייסודו השתכנו ולמדו במנו"ף 1,500 בני נוער בסיכון, שזכו להשכלה תיכונית ולהכשרה מקצועית.

אבני ראשה – המכון הישראלי למנהיגות בית ספרית: הוקם בשנת 2007 כזימה משותפת של יד הנדיב ומשרד החינוך. המכון נועד לשמש "בית מקצועי" למנהלי בתי הספר בישראל וזרוע לפיתוח המנהלים כמובילי ההוראה והלמידה בבתי הספר. "יד הנדיב" תמכה גם בייסודה של **להקת "נגה"**, להקת המחול של בוגרות המכללה.

לעיון נוסף:

- רן אהרונסון, **הברון והמושבות: ההתיישבות היהודית בארץ ישראל בראשיתה 1882–1890**, ירושלים 1990.
- **אתר יד הנדיב:** www.yadhanadiv.org.il